

Anàlisi psiquiàtrica de Louis Althusser

El passat és llarg

En *L'avenir és llarg* el filòsof marxista francès, Louis Althusser, justifica l'assassinat de la seva dona Héléne. Dos psiquiatres han estudiat Althusser per entendre la seva complexa personalitat i el seu crim.

El gener de 1981, dos mesos després d'haver mort la seva esposa Héléne, el filòsof marxista francès Louis Althusser era declarat no responsable dels seus actes. En virtut de l'article 64 del codi penal, no hi havia ni crim ni delictes, perquè el detingut es trobava en estat de demència quan va cometre l'acció.

Althusser va morir el 22 d'octubre del 1990 d'una crisi cardíaca. I ara, coincidint amb l'aparició de la traducció catalana de *L'avenir és llarg* —la seva segona autobiografia— dos metges han fet conèixer un estudi sobre les possibles causes del comportament del filòsof.

Michel Bénézech, psiquiatre i criminòleg, i Patrick Lacoste, psiquiatre i psicoa-

nalista, varen presentar un estudi en el qual analitzen els antecedents d'Althusser.

Les influències que el van dur a tenir problemes psiquiàtrics són controvertides. Així, en la seva primera autobiografia, *Els fets* (1975), Althusser descriu els seus pares com una parella catòlica rígida, casats gairebé per equivocació i amb una vida familiar freda, però molt dedicats a ell. En canvi, a *L'avenir és llarg* Althusser dóna una gran culpa dels seus problemes als seus pares. Aquestes contradiccions, doncs, porten punts foscos sobre la vida del filòsof.

Aquests dos psiquiatres van buscar els antecedents de la vida d'Althusser. A més

de símptomes fòbics i hipocondríacs, Althusser ja va sofrir en 1947, als 29 anys, processos depressius greus, juntament amb idees suïcides, que requeriren hospitalització a diverses institucions psiquiàtriques. Alguns dels episodis foren breus i s'aturaren a l'hospital, però d'altres foren més llargs. En 1947 i 1980 va ser tractat amb electroxocs. D'altra banda, l'administració d'antidepressius de la família dels IMAO (inhibidors de la monoamino oxidasa) sembla l'origen d'episodis de confusió mental i de persecució suïcida.

Tots dos metges expliquen que Althusser tenia el trauma del seu oncle, de qui la seva mare estava enamorada. La mort

Segons els psiquiatres, Althusser hauria matat la seva dona per posseir-la indefinidament, en la mort.

El doble suïcidi d'Althusser

El setembre de 1979, un dels amics de Louis Althusser, el filòsof marxista grec Nikos Poulantzas, va suïcidar-se llançant-se des del desè pis d'un edifici d'apartaments situat a la perifèria de París. Segons que van explicar els seus amics, Poulantzas, en estat depressiu, va decidir de posar fi a la seva vida perquè havia arribat a la conclusió que tots els seus esforços teòrics havien estat inútils. El hiat entre desig i realitat el va dur, en un moment d'ofuscació, al suïcidi.

Un any després del suïcidi de Nikos Poulantzas (novembre del 1980), Louis Althusser (que havia assistit, al cementiri de Montparnasse, a l'enterrament del seu amic grec) feia *exactament* el mateix: se suïcidava. Però, se suïcidava d'una manera ben peculiar: assassinant la seva esposa Héléne. Es va tractar, doncs, de l'anomenat suïcidi doble, o suïcidi mitjançant una persona interposada, per mitjà del qual el subjecte se suïcida de forma simbòlica tot matant una altra persona. Louis Althusser, igual que Nikos Poulantzas, va cometre el crim (i/o el suïcidi simbòlic) en un moment d'ofuscació i/o follia, conseqüència de la malaltia mental de què patia.

Tot continuant amb el paral·lelisme establert entre Poulantzas i Althusser, no crec que resulti agosarat de dir que l'assassinat/suïcidi d'Héléne/Louis troba també una part d'*explicació* en una frustració semblant a la que va incitar Poulantzas a llançar-se d'un desè pis: en el fracàs (en el

LOUIS ALTHUSSER

L'avenir és llarg

Edicions Destino

hiat entre el desig i la realitat) d'una ideologia.

Sorgeix, ineludible, la pregunta: ¿per què assassinar Héléne? Més: ¿per què Althusser no es podia conformar únicament amb el seu propi suïcidi? No una resposta, sinó dues. Primera resposta: perquè Althusser (com ho certifiquen les seves llargues estades en un seguit de sanatoris) era un malalt mental, i és sabut que hi ha malalts mentals amb tendències homicides. Segona resposta: perquè l'esposa Héléne (allò que es diu una comunista de ferro picat, d'una sola peça) era alhora la companya, la col·laboradora, la protectora i, també, el vigilant de la consciència comunista del matrimoni. No es tracta ara, evidentment, de carregar contra Héléne; tan sols es tracta de reconèixer que l'esposa protectora te-

nia molt a veure amb les idees i opinions d'Althusser i amb les seves humiliants autocrítiques davant l'aparell del Partit Comunista. I es tracta també d'acceptar que és molt possible que el fill Louis decidís de deslliurar-se un dia de la mare Héléne, i més si tenim en compte que en aquest cas es tractava d'una mare potser massa rigorosa (la qual cosa, sigui dit entre parèntesi, no significa que el fill fos precisament un angelet: és conegut el caràcter, diguem-ne difícil, d'Althusser).

"Vegem, ¿què pensa Héléne?", acostumava a demanar Althusser (segons relataven els amics del matrimoni que tenien accés al gris i tronat apartament que habitaven a l'École Normale Supérieure de París, a la rue d'Ulm), quan es parlava de determinades qüestions. I sembla que Althusser sempre assentia en escoltar les opinions de la seva esposa.

Són les 9 del matí del diumenge 16 de novembre de 1980: Louis Althusser, en estat de perturbació mental, escanya Héléne. Si tenim en compte que Althusser era un malalt mental, si tenim en compte que el filòsof s'havia atrevit ja (abril 1978) a criticar un PC en què havia cregut fervorosament, si tenim en compte que les seves idees ja no funcionaven (de fet, mai no havien funcionat) i si tenim en compte que Héléne *vigilava*, ¿per què no pensar que Louis Althusser va cometre un doble suïcidi per aconseguir de fugir d'una realitat que l'escanyava?

Miquel Porta Perales

de l'oncle va fer que es prestés a un paper de substitució: entrà a l'École Normale, com havia fet l'oncle, i es convertí, segons ell mateix, en un personatge fictici, inautèntic.

En 1947, va tenir la seva primera relació sexual. Va ser amb Héléne, vuit anys més gran que ell. "Quan ella se'n va anar, es va obrir en mi un abisme d'angoixa, que ja no es tancà", explica. Un episodi malenconiós va ser diagnosticat de "demència precoç". Per aquests dos psiquiatres, "Héléne era la seva malaltia, encarnava la seva pròpia fragilitat i, al mateix temps, l'iniciava en un món real on ell mai no havia pogut entrar".

Segons les memòries d'Althusser, poc abans de l'assassinat de la seva muller ella havia decidit d'abandonar l'apartament comú. Mentrestant, s'estava tancada a la cuina o a la cambra, sense voler en-

raonar ni tan sols creuar-se amb Louis. La por de ser abandonat menà Althusser a una fase depressiva.

L'uxoricidi (mort infligida a una dona pel marit) va ser d'origen passional, però, segons el doctor Bénézech, d'un tipus particular, en què la víctima és essencial per al criminal. Quan la relació es troba amenaçada de ruptura, el perill existencial empeny a l'assassinat. "Nosaltres creiem —explica Bénézech— que Althusser no va matar la dona empès per una depressió psicòtica relacionada amb la psicosis maníaco-depressiva que patia. La depressió va afavorir que l'escanyés, però més aviat creiem que era un conflicte d'amor i odi entre dues persones. Fugint de l'angoixa de la separació, Althusser hauria comès l'assassinat per posseir indefinidament, en la mort, la seva dona".

Es tracta d'una interpretació que pot di-

vergir d'altres. De fet, algú ha qualificat Althusser de "boig intel·ligent" i ha assenyalat que el seu talent literari no es va poder manifestar fins després de l'assassinat, amb *L'avenir és llarg*.

L'École Normale, el Partit Comunista i Héléne són les tres grans marques de la vida d'Althusser. Si la relació amb la primera va ser força estable, les altres foren més complexes. El seu marxisme pur l'allunyava del partit quan aquest va fer un tomb, en 1956. I Héléne, que havia salvat Althusser de ser confinat en un asil psiquiàtric, potser per vida, tenia un caràcter aspre i discutia amb ell molt sovint.

L'avenir dure longtemps és el títol original de la segona autobiografia. Els traumes personals d'Althusser i la seva influència posterior mostren que, sovint, el passat també perdura molt de temps.

Xavier Duran